

Durmuş Hocaođlu

Felsefe ve Siyâset Üzerine Bir Potpuri

Türkhaber., Yıl: 1., Sayı: 032., 18.11.2002-24.11.2002 (Pazartesi-Pazar), s.06

Durmuş Hocaođlu, *Türkhaber* Yazıları Sıra No: 31

Künye:

- Hocaođlu, Durmuş., “Felsefe ve Siyâset Üzerine Bir Potpuri”, *Türkhaber.*, Yıl: 1., Sayı: 032., 18.11.2002-24.11.2002 (Pazartesi-Pazar), s.06

NOT: *Türkhaber*, bu sayıdan itibaren normal gazete boyutunda, 16 sayfa olarak neşredilmeye başlanmıştır.

TÜRKHABER

Seçimlerin tevlîd etmiş olduğu heyecan ve şaşkınlık henüz durulmuş değil; henüz yakın gelecek için birşey söylemek biraz erken; vâkıa *perşembenin gelişi çarşambadan bellidir* hükümü yabana atılmamalıdır ve nitekim AKP'liler de gerdek kapısındaki azgın bir köylü dâmat gibi davranıyorlar; herhangibir yetkisi olmayan Sn. Erdoğan fiilen bir başbakan gibi hükümet etmeye yöneliyor ve kezâ “Ey Reis; sen önüne gelene birşeyler vaad ettin; amma, bu bütçe ile bu vaadler gerçekleşemez, bu bütçeden birşey çıkmaz, yara büyük merhem küçük; halkını ve seçmenini mutlu etmek ve beklentilerini karşılamak (ve iktidârını sağlamlaştırmak) için tek seçeneğin AB ve onun ihsan ve lûtuflarıdır; uzun-uzun düşünecek hâlin de yok, çâren de; ne isterlerse ver gitsin, Türkiye'nin geleceğini biraz da sen sat; Bismillah demek için de ayak bağımız olan Kıbrıs ile başla” diyen, akıllarını ziyân etmiş - veya haddinden fazla akıllı, yâni “ukalâ” - akıl hocalarının tavsiyesi ile AB'nin patronlarına “dile benden ne dilersen” diyor ve Yunanlı'nın alkışlarının altında neler olabileceğini düşünmeden “Yunanlı ile kardeş olduğunu” keşfettiğini lisân-ı hâl ile izhâr ediyorsa da; henüz daha dün “ben bu işte en büyük sorumluyum; bırakıyorum bu işi, artık köşeme çekilip hâtıralarımı kaleme alacağım” diye ilk gecenin gazı ile “ulvî adam” rolüne soyunan değişmez ve değiştirilemez ebedî şefler “ben ne ettim” diyerek gerisin geriye dönüş manevralarına çoktan başlamışlar ise de; biz yine bir müddet daha bekleyelim. Siyâset ekserî hâllerde küçük adamların uğraştığı “büyük iş” olduğu için, biraz bekleyelim de bu aralığı gerçekten büyük adamların uğraştığı büyük işlerle iştigal etmek için bir fırsat olarak değerlendirelim ve birazcık da olsa, en büyük adamların uğraştığı en büyük iş olan Düşünce ve onun da en ileri şekli olan Felsefe üzerine bir hasbîhâlde bulunalım; ne dersiniz?

★★★

Felsefe ve filozof hakkında hemen her cemiyetteki avam tabakasında ve hattâ Gazzâlî'nin “avam tabiatlı” olarak nitelendirdiği sıradan bilim adamlarında bile bir miktar ürpertiyle karışık bir soğukluk hissi mevcuttur; ancak, maalesef, “aklın kovulduğu topraklar” olan İslam

dünyasında ve o dünyanın en iri parçalarından olan ülkemizde bu soğukluk sık-sık dondurucu ve bütün hayâtiyet emârelerini ifnâ edici bir kutup cehennemi seviyesine yükselmektedir ki bu soğukluğun ve ondan neş’et eden itme hissini en birinci belirtisi de, özelde felsefe ve genelde ise düşünce adamlarının kendilerini beğenmiş, ellerinden birşeyler gelmeyen çenesi düşük ekâbir makulesi olarak algılanmasıdır. Çünkü bu makule sık-sık ef’al ve âmâl öncesinde “Ben diyorum ki”, sonrasında ise “Ben demiştim ki” diye başlayan can sıkıcı nutuklar irad ederler. Bu iş can sıkıcı bulunur; çünkü, önce “Ben” (büyük “B”li Ben) zamirine atıf vardır ve ikincileyin ise “demek” fiiline”.

Cidden güç bir vaziyet: “Ben”e atıfta bulunmak, “Ben”i referans vermek, “Ben diyorum ki,” “Ben demiştim ki” demek acaba hakîkaten bir enâniyet, bir tekebbür, bir gurur mudur; yoksa hakkaaniyeti varsa dememek bir korkaklık ve/ya bir sorumsuzluk mudur? Şurası muhakkak ki bu sorunun kendisi bir felsefî soru; üzerine doktora tezleri dahi yapılabilir; ancak fikrimce, gerçek bir mütefekkir, nâm-ı diğer, “entellektüel”, “Ben” diyerek konuşmalıdır; bu önermenin mâkûsu doğru değildir, yâni “Ben” diyerek beyân-ı fikr etmek, her “Ben” diyenin kendisini entellektüel kılmaz; ama her entellektüel de böyle der, demelidir, diyecektir de. Meselâ, Platon gerçek bir filozof, gerçek bir hakikat arayıcısı, birinci sınıf bir entellektüel idi - “entellektüel” kelimesinin bir ondokuzuncu asır icâdı olduğunu unutmayalım - ve “Ben” derdi; beri yandan, meselâ yine hepsi de “Ben” diyen çağdaşı Sofistler ise ekseriyetle kötü filozof idiler, hattâ şarlatan. Nitekim, onları “kötü filozof” örneği olarak îmâ eden Üstad, Devlet’de (Politei) onları, kötü filozof olmalarından dolayı çoğunluğun onlara bakarak Felsefe’ye düşman olduklarını ve Felsefe’nin gözden düşmesine sebebiyet verdiklerini söylemekte ve yine aynı eserinde ise, genel hâlde tüm kötü felsefe yapanları ama özel hâlde ise Sofistler’i hedef alarak, açıkça *“felsefenin gözden düşmesi, onunla uğraşanların ona lâyük olmamaları yüzündendir. Felsefeye girecekler onun piçleri değil, öz evlâtları olmalıdır”* demektedir.

Metafizika isimli eserinde, Felsefe’yi “hakikatın bilgisi” olarak târif eden ve Felsefe ve Filozof’un kökü olan Sophia (Hikmet, Bilgelik) ve Sophos (Hakîm, Bilge) kavramlarının tanımını yapan Aristoteles, bunlar hakkında *“Herbirini ayrıntılı olarak bilmemekle beraber, mümkün olduğu ölçüde herşeyi bilen kişi ‘bilge’dir; Güç ve insanlar tarafından bilinmesi kolay olmayan şeyleri bilme gücüne sâhip olan kişi ‘bilge’dir; Bilimin her dalında sebepleri daha kesin biçimde bilen ve öğretme gücüne sâhip olan kişi daha fazla ‘bilge’dir; Bilimler arasında kendileri için ve “sırf bilmek amacıyla” aranan bilimler, sonuçları dolayısıyla aranan bilimlerden daha fazla bilgelik’tir; Yönetici bir bilim, kendisine tâbi olan bir bilimden daha fazla ‘bilgelik’tir”* demektedir ve bilâhare, Bilge’nin toplumdaki yeri hakkında ise şu ilginç tezi ileri sürmektedir: *“Çünkü bilge kişi, kendisine emredilen kişi değildir; tersine, onun başkalarına emretmesi gerekir. Onun başkalarına değil, tersine, daha az bilge olanın ona itaat etmesi gerekir.”*

Bu son düstur fevkalâde mühimdir; çünkü gerçek bir düşünürün siyâsetçinin kapısında yalayacak kemik aramasının zillet olduğunu haykırmaktadır. Bu son düstur yine fevkalâde mühimdir; çünkü nâdir isitîsnâlar hâric, siyâsetçiler ve hele “kadir-i küllü şey” olunca hakikat kendisine nâzil olan “âlim-i küllü şey” olan despot liderler, düşünce adamlarını hiç sevmezler; bitlerini severler ama onları asla! Bu sebeple bu ikisi birbirinden Euclides Geometri’sindeki *aykırı doğrular* gibi ayrık durmalıdırlar. Yine ayrık durmalıdırlar, zîra işin tabiatı öyle gerektirir. Zîra: Pek az ve husûsî hâller müstesnâ, Siyâset’in doğruları ile (Bilim’in ve) Felsefe’nin doğruları farklıdır. Bilim’de ve Felsefe’deki doğru, “hakikat”tir, saf hakikat; buna mukaabil, Siyâset’teki doğru ise “fayda”dır. Bilim’in ve Felsefe’nin amacı “hakikat”i, Siyâset’in amacı ise “faydalı olan”ı elde etmektir. Faydalı olan ise, devirden devire, zeminden zemîne değişir; zaman’dan, mekân’dan, ve en önemlisi “insan”dan

bağımsız, mutlak anlamda evrensel değildir. Bu sebeple dün siyâseten *doğru* olan bugün *yanlış* olabilir; yâni, ne yazık ki, Siyâset için tam ve mutlak anlamda genel geçerli, evrensel olan en kesin bir doğru ilke aranıyorsa, o da şudur: “*Dün dündür, bugün bugündür.*” Bu ibâre, prensipler düzeyinde el alındığında, ahlâk dışı bir oportünizm ilkesi değildir; Siyâsetin bizzat kendisidir; ancak tatbîkatta ise ap-açık bir oportünizmdir.

“Felsefe sözü Hikmet’in tedkîkini (l’étude de la sagesse) ifâde eder” diyen Descartes’a göre amel edilirse “hakikat arayıcıları” olarak addedilmeleri îcap edecek olan düşünce adamları, siyâset adamları gibi “faydalı olan”ın değil de “hakk ve hakikat olan”ın peşinde oldukları için hakk’a ve hakikat’e ihânet edemezler; ettikleri anda düşünce adamı değil siyâset adamı olurlar; yanlışlıklarına karşı çıkarlarsa - ki çıkmalıdırlar da - bu defa da düşmanlıklarını celb ederler; bunun sonunda ise çok şey olabilir ki en hafiflerinden birisi hürriyetlerinin gasbıdır. Ancak, Hürriyet’i içinde keşfeden için dıştaki tutsaklık tâlidir; tıpkı Epictetus’un dediği gibi: “*Bir filozof nedir? O; dinlemek istersen seni bütün Roma valilerinden daha çok özgür kılabilecek adamdır.*” Gerçekten de öyledir: Felsefe, hürriyeti içinde keşfetmek demektir; gerek ferd ve gerekse de cemiyet için. Bu gerçeği de Hegel şöyle dile getirmektedir: “*...Felsefe’nin ortaya çıkması için özgürlük bilinci gereklidir ve felsefenin içinde başladığı halk ilke olarak özgürlüğe sâhip olmalıdır; pratik olarak bu, gerçek özgürlüğün, siyâsî özgürlüğün gelişip serpilmesine bağlıdır./.../O hâlde tarihte felsefe, sadece özgür devlet yapılarının oluştuğu yerde ve halde ortaya çıkar.*” Bu da doğrudur, el-hak: Bir cemiyeteki felsefî güç, o cemiyetteki hürriyet, daha dorğusu, iç-hürriyet ateşinin gücü ile doğru orantılıdır.

Öyleyse ne demeli şu “Ben” mes’alesi hakkında? İmdi; bir enâniyet, bir tekebbür, bir gurur olarak algılanmamasını hassaten ricâ ederek şahsî fikrimi îlân ediyor ve diyorum ki: Kibir ve gurur ne kadar süflî ve haram ise, tevâzu’ da bir o kadar yüksek bir meziyyettir. Ancak, herşey yerli-yerinde ve ölçüsünce olmalıdır; asıl zulüm haddi aşmaktır, binâenaleyh, tevâzu’ için dahi aşırılık haramdır; çünkü ya nefesine karşı bir îtimadsızlığa, ya sorumsuzluğa, veya “hakikat karşısında susan dilsiz Şeytan” rolüne soyunduğuna, yâhut muhâtabına karşı bir gizli alaya (istihzâ-yı hafî) delâlet eder. Bu sebeple, gerçek bir münevver kendi zihniyle dünyayı idrâk eden, kendi aklıyla düşünen ve bulan adam olduğu için zarûrî olarak kendisini - “Ben”i - referans verecektir; entellektüelin bir tanımını da böyle yapabiliriz fikrimce: **Entellektüel, kendisi referans olan kişidir.** Kusursuzluk imkânsız olduğuna göre entellektüel de gurûra kapılabilir, kibirlenebilir, ancak, fikirlerini “Ben” diyerek dışlaştırması bizâtihi kibir ve gurur değildir.

İmdi; “kibir” ve “gurur”, herşeyden önce prensip olarak haramdır; Yerin Göğün Yaratıcı da insanları kibirlerinden ve gururlarından yere çarpar. Kibir” (büyüklük) ve “tekebbür” (büyüklenme) dar ve teknik mânâsında yalnızca O’na âittir ve yalnızca O’na izâfeten kullanıldığında meşrûdur; kezâlik “gurur” ise yine dar ve teknik mânâsında yalnızca Şeytan’a hastır; nitekim kelimenin anlamı “aldanmak”tır ve Şeytan ise “aldatıcı” (ğarra) sıfatıyla muttasîftir. Bu sebeplere müstenîden, Cenâb-ı Bârî, birinci bahiste kendisine âit olan bir hakkın başkası tarafından gaspedilmesine ve ikinci bahiste ise Şeytan’a uyulmasına tevessül edilmesi durumlarında hem kendi hakkını korumak - Allah, hakk olduğu gibi hakkların ve hakikatlerin de koruyucudur ve en ziyâde ise de kendi hakkını ve hukukunu korur; kendi ulûhiyetini tanımayanlara biçtiği cezâ bunun en açık delîlidir -, hem de yine aynı sadedde olmak üzere Şeytan’a uyulmasına mânî olmak [“apaçık düşman” (aduvvun mubîn) olan Şeytan’a uymak “Şeytan’a taabbüd” olarak tanımlanmış ve yasaklanmış ve kendisine taabbüd

edilmesi ise “doğru yol” (sırât-ı müstakîm) olarak tanımlanmış ve emredilmiştir (msl: Yâsîn: 60-61)] yâni Hakk’ı muhâfaza ve Batıl’ı iptâl için kibir ve gurur sahiplerini cezâlandırır.

Kusursuzluk imkânsız olduğuna göre entellektüel de gurûra kapılabilir, kibirlenebilir, ancak, hakk’a ve hakîkate müstenîd olmak kaydıyla fikirlerini “Ben” diyerek dışlaştırması bizâtihi enâniyet, kibir ve gurur olmadığı gibi, öyle telâkkî edilebilir diye kendinde mahfuz tutması da hakka ve hakîkate ihânettir.

... hâsıl-ı kelâm; hakketmek kayıt ve şartıyla, “Ben”i referans vererek “Ben diyorum ki”, “Ben demiştim ki” diye konuşmak, bir düşünce adamının hakkıdır ve hattâ fazîfesidir.

Şu sıralar küçücük küçücük adamlar Siyâset gibi büyük bir iş üzerinde küçücük küçücük kafalarıyla kocaman kocaman hîle ve hud’a planları kurarken bizlere gerçekten büyük adamlarla ilgilenmek fırsatı vermiş oluyorlar; bu fırsatı iyi değerlendirelim.

